

Коломієць О. М.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської та слов'янської філології,
Голова Вченої ради філологічного факультету
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Головська І. В.,
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри германської та слов'янської філології
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

РЕКОНСТРУКЦІЯ СИНТАКСИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕКСТІВ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглядаються нові методологічні можливості прийому реконструкції, який у когнітивній лінгвістиці почали застосовувати для виконання інших – ширших завдань, пов'язаних з необхідністю відновлення структур свідомості, до яких належать, зокрема тексти професійного спрямування як ментальні утворення. В основі такого підходу – уявлення про культуру як про спосіб репрезентації та інтерпретації дійсності шляхом її об'єктивації через текст. Здійснено відтворення синтаксичних елементів текстів професійного спрямування в англійській мові.

Реконструкція синтаксичних елементів текстів професійного спрямування (про стан системи освіти Канади), що речення професійних текстів англійської мови найчастіше містять полісиндетичний тип зв'язку. Такий тип зв'язку відповідає відображенню усного мовлення, таким чином, реалізуючи основні функції професійного тексту, – діалогічність та інформативність.

Здійснено реконструкцію синтаксичних елементів текстів професійного спрямування, яка спрямована на відтворення мовної природи тексту крізь призму таких синтаксичних елементів речення, як-от: зачини речень, синтаксичні фігури на основі редукції моделі речення, синтаксичні фігури на основі експансії вихідної моделі речення та синтаксичні фігури на основі зміни порядку слів речення. Виявлено, що важливим етапом синтаксичної реконструкції є встановлення прагматичного типу мовленнєвого акту та декодування авторської оцінки. Декодовано авторські оцінки текстів професійного спрямування, які було відтворено завдяки реконструкції синтаксичних фігур на основі редукції моделі речення, експансії моделі речення та на основі зміни порядку слів у реченні. Авторські оцінки в свою чергу слугують для універсалізації та унаочнення текстів професійного спрямування, робить його доступним для широкого кола читачів, тим самим реалізуючи основні функції тексту.

Ключові слова: реконструкція, синтаксичний елемент, синтаксична фігура, професійний текст, когнітивна лінгвістика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. По-новому мислиться текст в умовах, коли грані між науками

стираються та постає проблема розкриття семіотично-інформаційного підходу до його дефініції та статусу [1; 2; 3]. Традиційно у лінгвістичній науці текст розглядався як: об'єкт самостійної лінгвістичної дисципліни – лінгвістики тексту [4]; первинна реальність та відправна точка гуманітарної дисципліни [5]; суспільне явище, найвища комунікативна одиниця [6; 7].

В основі такого підходу – уявлення про культуру як про спосіб репрезентації та інтерпретації дійсності шляхом її об'єктивації через текст. Дослідження синтаксису дає змогу реконструювати рівні: граматичної структури, семантичної структури, рівень організації висловлювання, а також відтворити авторську інтенцію. Отже, система синтаксичних елементів та фігур, які використовуються в професійних текстах, становить відображення мовної свідомості автора та його оцінок.

Реконструкція синтаксичних елементів текстів професійного спрямування спрямована на відтворення мовної природи тексту крізь призму таких синтаксичних елементів речення, як-от: зачини речень, синтаксичні фігури на основі редукції моделі речення, синтаксичні фігури на основі експансії вихідної моделі речення та синтаксичні фігури на основі зміни порядку слів речення (мал. 1).

Мал. 1. Модель реконструкції синтаксичних елементів текстів професійного спрямування

Важливим етапом синтаксичної реконструкції є встановлення прагматичного типу мовленнєвого акту та декодування авторської оцінки.

Виконання процедури реконструкції синтаксичних одиниць досліджуваних мов неможливе без належної уваги до таких параметрів: *зачину* та його типу як основного синтаксичного маркера; *семантико-синтаксичних відношень* як зовнішнього вияву взаємозв'язків між явищами позамовного світу; *синтаксичних фігур* та декодування їх смислів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційно, синтаксис у лінгвістиці зосереджується на граматичних правилах, що вивчають структуру речень, порядок слів і розташуванням фраз у мовах (Ноам Хомський, 1957) [8]. Синтаксичні елементи неодноразово ставали об'єктом дослідження у лінгвістичній науці (Дж. Газдар, І. Я. Завальнюк, Л. Гросман), проте вчених об'єднувала думка про необхідність єдиних критеріїв чіткого поділу синтаксичних фігур. Відомий американський лінгвіст Чарльз Хокетт вважав синтаксичні структури одним із «лише чотирьох великих проривів у сучасній лінгвістиці», наголошуючи на культурній природі синтаксичних одиниць. Британський лінгвіст Джеффри Семпсон стверджував, що припущення Хомського щодо чітко визначеної граматичності виправдані на практиці, що ввело синтаксис «у сферу наукового опису» [8].

Не менш важливим дослідженням стало відкриття австрійського лінгвіста У. Ройдер, яка прийшла до слушного висновку, що робота по здійсненню реконструкції полегшується тим, що навіть тьмяні картини світу (“*verblasste Weltbilder*”) продовжують жити в мовних зворотах ще надзвичайно довго, інколи навіть тисячоліття. Цим самим учена підкреслила важливість синтаксичної реконструкції для відтворення картин світу, що містяться у структурі речення та вербалізовані через синтаксичні фігури.

Формування мети статті. Виконання реконструкції синтаксичних елементів текстів професійного спрямування, скованої на відтворення мовної природи тексту крізь призму синтаксичних елементів речення.

Виклад основного матеріалу. Зачин речення визначають як член речення або групу членів речення, якими воно розпочинається, і які зумовлюють слово розташування цього речення, а також інших, що мають з ним контекстуальний зв'язок.

Підметовий зачин спостерігається тоді, коли автор професійного тексту основною метою ставить сформулювати у читача відношення до певного факту та сприяє тому, аби у нього складалася думка, яка повністю або частково співпадає з думкою автора: англ. *Skills and education are key determinants of economic productivity and growth* [9].

Серед конструкцій підметових зачинів виділяємо *власне підметові* та такі, що складаються з *групи підмета*:

1) N-конструкція: англ. *Canadians earn credentials in a wide range of subjects; Canada also needs more advanced degrees holders to contribute to innovation—both business innovation and social innovation* [9];

2) N+N: англ. *Skills and education are essential to Canada's economic prosperity and social well-being, and to the health and welfare of individuals* [9].

3) Num+N+N: англ. *Fifteen year old Canadian students who took the OECD's Programme for International Student Assessment (PISA) test and who scored in the bottom quartile on reading proficiency “were much more likely to drop out of secondary school and less likely to have completed a year of postsecondary education than those in the highest quartile of reading scores.”* [12].

Обставинний зачин деталізує місце, час тієї чи іншої події. *Обставинно-місцевий* вид зачину надає інформацію стосовно місця зображуваного явища: англ. *Canadian firms consistently rank skills among the top three or four factors necessary for innovation success* [9].

Обставинно-місцевий зачин найчастіше репрезентовано такою конструкцією:

1) Prep+N: англ. *In Statistics Canada's Survey of Innovation and Business Strategy, lack of skills was cited by over a quarter of firms as an obstacle to innovation—the second most frequently cited barrier* [9];

2) Prep+N+N: *In Alberta and British Columbia they scored higher than both the Canadian and OECD average while Prince Edward Island scored below the OECD average and well below the Canadian average* [9].

3) Багатокомпонентні конструкції: англ. *Newfoundland and Labrador, Nunavut, Northwest Territories and New Brunswick should be part of an equity agenda for skills and higher education* [9].

Різноманітність конструкцій обставинно-місцевих зачинів пояснюється метою використання зачину, який реалізує функцію опису та чітко окреслює семантичний простір.

Синтаксичні фігури, основані на редукції вихідної моделі речення ГСТ, відповідають асертивам. Серед синтаксичних фігур виявлено: еліпсис та асиндетон.

Еліпсис через упущення одного чи двох головних членів речення виконує функцію посилення навантаження на інші члени речення.

Аналіз еліптичних речень професійних текстів засвідчує, що найвживанішою є конструкція з упущеним присудком або його частини: англ. *Because they value research and understand research methods, graduate degree holders in both the private and public sectors constitute an important support and receptor community for research and development—a key weakness in Canada's innovation performance* [9]. Порушення структурно-синтаксичної цілісності речення професійного тексту не призводить до порушення його семантичного змісту, еліптичні речення легко розуміються і поза самим текстом.

Асиндетон – типове явище для усного мовлення, проте ця синтаксична фігура є широкоживаною і у фактурі професійних текстів, присутність якої адаптує його до потреб читача. Найчастіше асиндетон виконує функції перелікуваності: англ. *The federal government, working with the provinces, should create a program which directly measures the skills students develop—including literacy, numeracy, critical thinking, problem solving, communication, innovation and employability skills, contribution PSE institutions actually make to that development* [9].

Цей синтаксичний елемент використовується щоб візуалізувати інформацію, подати її доступно, створивши ефект трансляції інформації.

Експансія синтаксичної структури реалізується в текстах професійного спрямування за рахунок *розширення* структури лінійної кількості одиниць, які входять до неї, та *ускладнення* структури, шляхом введення в групу головних членів речення як додаткових одиниць.

Фігури на основі експансії вихідної моделі речення тексту професійного спрямування відповідають асертиву та експресиву, оскільки мають на меті повідомлення інформації та висловлення автором пережитого досвіду стосовно цих явищ.

Полісиндетон виконує функцію тональностей – різноманіття, одночасності, послідовності, інтенсивності, що збі-

гається з асертивом. Вживання єднальних та протиставних сполучників представляє комбінований тип полісиндетичного зв'язку, за допомогою якого досягається контраст в описі представлених явищ: англ. *Canada's higher proportion of immigrants explains some of the lower than expected performance on literacy among university graduates and suggests that the higher education system may be performing better than initially thought but from the perspective of skills held in the workforce and their contribution to economic and social outcomes, the fact that so many Canadians and permanent residents have less than ideal literacy, numeracy and problem-solving skills is something that must be addressed* [9].

Використання протиставного сполучника дозволяє поєднати протилежні за значенням частини в єдине ціле: англ. *Reading scores in Canada have declined, but the Council of Ministers of Education in Canada maintains that the decline is not yet statistically significant* [9].

Полісиндетон в ГСТ найчастіше використовується з метою надання тексту розмовної простоти вислову, що в свою чергу реалізовує функцію атрактивності. Поєднання єднального та заперечного сполучників створюють контрастність у тексті, дозволяють різні за змістом синтаксеми об'єднати в одне речення.

Полісиндетон може використовуватися у реченнях різної конструкції:

1. Речення, що складаються з двох частин та поєднуються єднальним сполучником: англ. *Still, Canada has slipped from 2nd to 6th among participating countries and the decline is significant in some provinces, ranging from a 16 point drop in Quebec to a 34 point drop in Manitoba* [9].

2. Речення, що складаються з двох частин та поєднуються протиставним сполучником: англ. *Finally, boys performed better than girls in Canada (by 10 points on average), but this was only statistically significant in four provinces – Quebec, Ontario, Alberta, BC* [9].

3. Речення, що складаються з трьох частин та містять єднальні сполучники: англ. *We should be much more attentive to the quality of graduates' skills—including literacy, numeracy, critical thinking, problem-solving, communication, and innovation and employability skills—and support initiatives that enhance those skills and we should think about ways to encourage more students to pursue degrees in the STEM disciplines and advanced degrees such as master's and PhDs in order to support both business and social innovation* [9].

Зважаючи на отримані дані, приходимо до висновку, що синтаксичні фігури, основані на редукції вихідної моделі речення професійних текстів досліджуваних мов, найчастіше збігаються з асертивами, а відсутність сполучників у цих реченнях додає висловлюванню ритмічності та динаміки. В ході зіставлення синтаксичних конструкцій виявлено, що речення професійних текстів англійської мови найчастіше містять полісиндетичний тип зв'язку. Такий тип зв'язку відповідає відображенню усного мовлення, таким чином, реалізуючи основні функції професійного тексту, – діалогічність та інформативність.

Оскільки англійській мові притаманний фіксований порядок слів, що в свою чергу спричинено сталим місцем присудка у реченні, то значних варіацій у конструкції речення немає, але в контексті знаходимо авторські прийоми, які вказують на зміну порядку компонентів, а саме: *виділення, винесення за рамку речення та інверсії*.

Винесення за рамку речення використовується автором з метою уточнення інформації, що подається: англ. *At first glance, it appears that skills levels relate more to educational attainment than to Aboriginal status which would suggest that improving PSE access and completion rates for Aboriginal people could lead to enhanced skills but it is not clear how much of a contribution education makes to skills development (versus serving as a selection and sorting mechanism for already highly skilled people)* [9].

Винесення за рамку речення в професійних текстах допомагає деталізувати інформацію, що співвідносить синтаксичну фігуру з асертивом.

Інверсія – порушення нормативного порядку синтаксичних одиниць. Речення з непрямым порядком слів привертають увагу, завдяки чому автор наголошує на найбільш значимій інформації.

В професійних текстах інверсія реалізує своє основне призначення через акцентування очікуваних подій: англ. *Simply put, the more educated and skilled an individual is, the more likely she is to receive even more skills training, while those who most need training are least likely to get it* [9].

Виділення – виокремлення частин речення структурно та інтонаційно від решти речення. Найчастіше використовується автором з метою логічного чи емоційного навантаження, підкресленні основного значення, що закладено в тексті.

Для професійних текстів основною метою використання виділення є: логічне та емоційне навантаження: англ. *To be fair, employers who invest in employee skills development face an investment risk—specifically that employees whose training they support may be “poached”, and there is some evidence that this occurs* [9]; авторська інтенція найточнішої передачі інформації: англ. *Proficiency in certain skills—including reading, mathematics, and science skills—among students in the K-12 system shapes and constrains future skills development opportunities and helps to explain advanced skills outcomes* [9]; створення відповідної тональності тексту: англ. *In sum, even as Canadians, on average, perform at or below the OECD averages on literacy and numeracy—thereby raising concerns about overall performance—some provinces and territories show striking deficits* [9].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. У результаті здійснення синтаксичної реконструкції професійних текстів англійської мови виокремлено зачини речень, як-от: підметові, обставинно-часові, обставинно-місцеві.

Реконструкція синтаксичних фігур на основі редукції вихідної моделі речення виявила, що найбільш поширеною синтаксичною фігурою є асиндетон.

Реконструкція синтаксичних одиниць на основі експансії вихідної моделі виявила, що найбільш поширеними синтаксичними фігурами є полісиндетон та винесення за рамку, виділення окремих членів речення.

Подальші перспективи наукових досліджень у межах окресленої проблематики вбачаємо у проведенні синтаксичної реконструкції текстів інших жанрів.

Література:

1. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) : навч. посіб. Київ: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 1999. 148 с.

2. Селіванова О. О. Основи лінгвістичної теорії тексту та комунікації : підручник. Київ : ЦУЛ, "Фітосоціоцентр", 2002. 336 с.
3. Серажим К. С. Текстознавство: поібник. Київ. 2012. 188 с.
4. Семенюк Т. П. Феномен зображення в системі невербального оформлення. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2458/3/Semenyuk%20fenomen.pdf> (дата звернення 01.10.2023)
5. Dijk van T.A. Text and Discourse. Monograph. London, 2006. 266 p.
6. Greis M. L. Speech Acts and Conversational Interaction. Cambridge University Press, 1995. 248 p.
7. Griffin E. A First Look at Communication Theory . Textbook. N.Y., L.: McGraw-Hill, Inc, 1991. 412 p.
8. Синтаксичні структури. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 12.08.2024)
9. Skills and higher education in Canada. URL: https://canada2020.ca/wp-content/uploads/2014/05/2014_Canada2020_Paper-Series_Education_FINAL.pdf (дата звернення 12.08.2024)

Kolomiets O., Holovska I., Reconstruction of syntactic elements of professional texts in English language

Summary. The article examines the new methodological possibilities of the method of reconstruction, which in cognitive linguistics began to be used to perform other, broader tasks related to the need to restore the structures of consciousness, which include, in particular, professional texts as mental formations. At the heart of this approach is the idea of culture as a way of representing and interpreting reality by

objectifying it through text. Reproduction of syntactic elements of professional texts in English was carried out.

Reconstruction of the syntactic elements of professional texts (about the state of the Canadian education system) states that the sentences of professional English texts most often contain a polysyndetic type of connection. This type of communication corresponds to the display of oral speech, thus realizing the main functions of a professional text such as dialogicity and informativeness.

The reconstruction of the syntactic elements of professional texts was carried out which is aimed at reproducing the linguistic nature of the text through the view of such syntactic elements of the sentence as: sentence intro, syntactic figures based on the reduction of the sentence model, syntactic figures based on the expansion of the original sentence model and syntactic figures based on changing the word order of the sentence. It was found out that the important stage of syntactic reconstruction is to establish a pragmatic type of speech act and decode the author's assessment. The author's evaluations of professional texts were decoded, which were reproduced due to the reconstruction of syntactic figures based on the reduction of the sentence model, the expansion of the sentence model, and on the basis of changing the order of words in the sentence. The author's evaluations, in turn, serve to universalize and visualize professional texts, make them accessible to a wide range of readers, thereby realizing the main functions of the text.

Key words: reconstruction, syntactic element, syntactic figure, professional text, cognitive linguistics.